

ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรม
พระพุทธศาสนาล้านนา เรื่องมหาวิบาก
An Analytical Study of Buddhaddamma Appeared
Buddhist Literature on Mahavibaka

นวกฤต เห่งกระโทก^๑
Nawakrit Hengkrathok

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และความสำคัญของ วรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนา เรื่องมหาวิบาก (๒) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนา เรื่องมหาวิบาก (๓) เพื่อศึกษาคุณค่าของ วรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนา เรื่องมหาวิบาก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาในเอกสารและการศึกษาภาคสนาม เก็บข้อมูลด้วยการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผลจากการวิจัยพบว่าวรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนา เรื่องมหาวิบาก หรือธรรม มหาวิบาก เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของนักปราชญ์ ทางพระพุทธศาสนา มีการแต่งวรรณกรรมที่มุ่งเน้นด้านหลักธรรม ความเชื่อ และความศรัทธา ในพระพุทธศาสนา โดยผสมผสานกับการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นล้านนา ที่มีความเกรงกลัวต่อบาปอกุศลต่างๆ เพราะพระพุทธศาสนาได้ซึมซับอยู่ในวิถีชีวิตของสังคมล้านนามาเป็น ระยะเวลาที่ยาวนาน และพระพุทธศาสนายังเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ที่พึ่งทางใจ พุทธศาสนาจึง ก่อกำเนิดความศรัทธา จนสร้างแรงบันดาลใจไปสู่การสร้างสรรคผลงานทางด้านวรรณกรรม

^๑ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ ที่ ๑๓ (แพร่)

ทางพุทธศาสนา อาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมเรื่องมหาวิบากนี้ ได้มีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดหลักคำสอนและแนวทางประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มีพระสงฆ์เป็นผู้ถ่ายทอดผ่านทางวรรณกรรม นำไปสู่ความเชื่อที่สร้างสรรค์สังคมให้เรียนรู้เรื่องกรรม ผลของกรรม หรือวิบาก การประพฤติปฏิบัติตนตามกรอบของศีลธรรม การแสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ โดยผ่านทำนองการเทศน์ในรูปแบบธรรมวัตร

หลักธรรมที่ปรากฏในธรรมมหาวิบากของชาวล้านนาได้ใช้เป็นกรอบจริยธรรมในการดำเนินชีวิต พบว่า มีหลักธรรม ๔ ประการ คือ การให้ทาน รักษาศีล เจริญภavana และหลักของไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิและปัญญา ธรรมมหาวิบากจึงเป็นการสื่อสารด้านศีลธรรม จริยธรรมระดับชาวบ้าน ภาษาที่ใช้ก็เป็นภาษาท้องถิ่น ทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจในหลักธรรมโดยถ่องแท้ ลึกซึ้ง และเข้าใจถึงธรรมที่เป็นธรรมชาติว่าทำอย่างไรก็ได้เช่นนั้น แม้กรรมนั้นจะไม่ได้ให้ผลในทันทีทันใด แต่วิบากกรรมนั้นย่อมติดตามไปในทุกภพทุกชาติ トラบาใดที่มนุษย์ยังคงวนเวียนอยู่ในวัฏฏสงสาร

คุณค่าของวรรณกรรมพระพุทธศาสนาชาวล้านนา เรื่องมหาวิบากที่มีต่อคนในสังคมล้านนาพบว่าธรรมมหาวิบากมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวล้านนาในช่วงวาระสุดท้ายของชีวิต หรือผู้ป่วยหนัก หากมีการนิมนต์พระมาเทศน์ แสดงว่าบุคคลนั้นก็จะไม่พ้นความตาย ทำให้คนในสังคมได้เรียนรู้ถึงสัจจะธรรมของชีวิต และจะต้องดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท ความเชื่อเหล่านี้ได้ฝังรากงอกอยู่ในสังคมล้านนา ความเชื่อ ความศรัทธาของประชาชนในธรรมเรื่องมหาวิบาก นอกจากจะเป็นการสืบทอดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านวรรณกรรมท้องถิ่นแล้วยังทำให้ผู้คนในสังคมเกิดความเกรงกลัวในบาปอกุศลต่าง ๆ

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม, วรรณกรรมพระพุทธศาสนา, มหาวิบาก

Abstract

The objectives of this research were (1). to study the history and important of Buddhist Lanna literature of Dhamma Mahavipaka towards livelihood of Lanna people, This research (2). To analytical study Buddha Dhamma principle appeared on Buddhist Lanna literature (3).and also to study values of Buddhist Lanna literature on Dhamma Mahavipaka There were studied both document and field work. The data collection is used In-depth Interview.

The result of research was found that the Buddhist Lanna literature of Mahavipaka on Dhamma Mahavipaka was the local literature on Buddhism that was resulted from wisdom of Buddhist philosopher. It had had writing the literatur which emphasized the Dhamma principle, belief and trust in Buddhism by mixing conduct with livelihood of Lanna peple, who revere to sin or any evils because Buddhism had absorbed in their mind for long time ago. Buddhism has been origin of the faith of people until it is creative the inspiration to create the achievement on Buddhist literature. It may be said that literature entitle Mahavipaka is important part for transmitting teaching principle and way to practice according with Dhamma principle in Buddhism. Buddhist monk is transmitted by passing literature and this thing is brought to belief that is creative learning society about Kamma (action) and Vipaka (result of action), conducting oneself following of morals. The result of action is shown gratitude to helper by teaching in form of Dhamma scripture.

The Dhamma principles appeared in Dhamma Mahavipaka of Lanna people were found that there were four aspects as follows by giving, observing the precepts, mental development and the threefold training consist morality, concentration and wisdom. Dhamma Mahavipaka was communication on morality, ethic of villager level. The language using was the local language that listener could be deeply understanding in Dhamma principle and understood

the Dhamma teaching that was nature that how to do will be got that thing. Although that Karma will be not give results immediately but that result of a bad Karma will be followed them in every existence as long as the human is still alive in cycle of rebirth

The value of, Buddhist Lanna literature on Dhamma Mahavipaka towards for livelihood of Lanna people was found that Dhamma Mahavipaka had concerned with livelihood of Lanna people in last time of life or hard patient. If they invite Buddhist monks come to teach Dhamma Mahavipaka for the patient, it means that the hard patient will be not dead. It is made people in society learning about the truth of life and they will have to maintain for no negligence. These beliefs are deeped in Lanna society. The beliefs, faiths of people in Dhamma Mahavipaka have not only inherited Dhamma principle on Buddhism by pass the local literature but also made people in society fear form unwholesome deed.

Keywords: Buddha Dharma, Literature Buddhism, Mahavipaka

บทนำ

ล้านนาเป็นอาณาจักรที่รุ่งเรืองมาแต่อดีต มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง มีตัวอักษร ภาษา และวรรณกรรมที่ใช้ถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมไว้ ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เราเห็นว่าคนล้านนามีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการทำมาหากินอย่างไรในบริบทของธรรมชาติ สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมในอดีต การมองผ่านวรรณกรรมของล้านนาเป็นช่องทางหนึ่ง ที่ช่วยทำให้เรามองเห็น ภูมิปัญญาและความรู้ที่ได้แฝงซ่อนอยู่^๒

วรรณกรรมล้านนามีทั้งวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะและวรรณกรรมลายลักษณ์ มีรูปแบบการแต่งด้วยร้อยแก้วและร้อยกรอง^๓ วรรณกรรมประเภทร้อยแก้ว เช่น ตำนาน กฎหมาย ตำราต่าง ๆ ซาดก และวรรณกรรมประเภทคำสอน วรรณกรรมประเภทร้อยกรอง เช่น โคลง ร่าย คำวขอ คำร่ำ บทขอ และวรรณกรรมประเภทกาพย์^๔

วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาล้านนา เรื่องมหาวิบาก ฉบับวัดสูงเม่น จังหวัดแพร่ หรือที่ชาวล้านนาเรียกว่าพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมหาวิบาก จัดอยู่ในวรรณกรรม ประเภท ร้อยแก้ว เป็นการรจนาตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีความเก่าแก่ตามหลักฐานโบราณคดีที่ปรากฏ ณ วัดสูงเม่น และมีการสำรวจ จัดเก็บรักษาอย่างเป็นระบบ ในโครงการสำรวจคัมภีร์และวรรณกรรมล้านนาของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้สำรวจตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๒๖ และสำรวจเพิ่มเติมภายหลังอีกบางส่วนใน ๕๒๕ วัด ๘ จังหวัดภาคเหนือตอนบนพบว่า มีคัมภีร์วรรณกรรมล้านนาถึง ๔๑๐,๗๗๕ ผูก/ฉบับ^๕ ซึ่งบางส่วนได้ถ่ายไมโครฟิล์มเก็บรักษาไว้และจากการศึกษาของนักวิชาการด้านวรรณกรรม

^๒ เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ รศ., **วรรณกรรมภาคเหนือ**, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙), หน้า ๒๕.

^๓ ศิวาพร วัฒนรัตน์ ผศ., “วรรณกรรมนิทานคา โคลงของล้านนา : ลักษณะเด่น ภูมิปัญญาและคุณค่า”, **รายงานการวิจัย** (สกว.), ๒๕๕๓, หน้า ๑.

^๔ เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ รศ., **วรรณกรรมภาคเหนือ**, หน้า ๑๐-๑๓.

^๕ พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร (อบอูน), “การศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรม พระพุทธศาสนาเรื่องอานิสงส์และคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในเทศกาลต่างๆ ของล้านนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘). หน้า ๕-๖.

ล้านนาพบว่า ในล้านนามีวรรณกรรมด้านต่าง ๆ รวมกันไม่ต่ำกว่าหนึ่งล้านผูก/ฉบับ และมากกว่าร้อยละ ๙๐ เป็นวรรณกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา นอกนั้นเป็นวรรณกรรมในด้านอื่น ๆ เช่น นิทานพื้นบ้าน กฎหมายโบราณ ยาสมุนไพร โหราศาสตร์ จริยศาสตร์ ลัทธิพิธีกรรม

วัดสูงเม่น สันนิฐานว่าเป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงธนบุรีต่อเนื่องสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้น ถึงแม้ว่าจะไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัด แต่ก็ถือว่าอยู่ในช่วงรอยต่อระหว่างสมัยที่พม่าปกครองล้านนาและในช่วงที่ชาวล้านนาร่วมกับสมเด็จพระเจ้าตากสินขับไล่พม่า ซึ่งเป็นช่วงเริ่มมีการพลิกฟื้นอารยธรรมล้านนาให้กลับมามีบทบาทในการพัฒนาบ้านเมือง และการค้าขูพระพุทธศาสนา ซึ่งจากหลักฐานตามประวัติของครูบาภิกษุญาณอริยญาสีมหาเถรซึ่งท่านเป็นเจ้าของอารยธรรมระหว่างปี พ.ศ. ๒๓๓๒-๒๔๐๙ ก็พบว่า มีวัดสูงเม่นมาก่อนหน้านั้นนานแล้ว และ ได้รับบุถึงคัมภีร์ธรรมที่เจ้าหลวงอินทราชาและราษฎรได้ร่วมการสร้างว่ามีจำนวนมาก ปัจจุบันถือได้ว่าวัดสูงเม่นมีคัมภีร์ธรรม มากที่สุดในประเทศไทย^๖ และหนึ่งในนั้นคือคัมภีร์ธรรมมหาวิปากนั้นเอง

ปัจจุบันประเพณี ความเชื่อ เกี่ยวกับพระธรรมเทศนาเรื่องนี้ เริ่มมีผู้คนกล่าวถึงน้อยลงกรรม วิบากกรรม ถูกมองข้ามจากสังคมสมัยใหม่ ที่ได้มีไปด้วยสื่อเทคโนโลยี กับความทันสมัยในอารยธรรมตะวันตก เข้ามาแทนที่ ทำให้ความสนใจ ใคร่ศึกษา และปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าน้อยลง ซึ่งนักปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งหลายได้รจนาทอดผ่านวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ควรค่าแก่การรักษาให้คงอยู่ถึล้านนาสืบไป ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าคัมภีร์ไบลานของวัดสูงเม่น จังหวัดแพร่ เรื่อง มหาวิปาก เป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่น่าศึกษาวิเคราะห์ และเป็นประเด็นใหม่ที่ยังไม่มีผู้ใดศึกษา ทั้งในเนื้อหาของหลักธรรมและคติทางความเชื่อ ที่มีอิทธิพลต่อชาวล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้เห็นถึงคุณค่าของวรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนาและเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

^๖ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่, ประวัติวัดสูงเม่น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://pre.onab.go.th/index.php> [๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๔].

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และบริบทที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมพระพุทธศาสนา ล้านนา เรื่องมหาวิบาก
๒. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนา ล้านนา เรื่องมหาวิบาก
๓. เพื่อศึกษาคุณค่าของวรรณกรรมพระพุทธศาสนา ล้านนา เรื่องมหาวิบาก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนา ล้านนา เรื่องมหาวิบาก เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาในเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีขั้นตอนการวิจัยประกอบด้วย

๑. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) โดยทำการศึกษา รวบรวม เอกสาร ที่ทรงคุณค่าโดยเป็นข้อมูลปฐมภูมิ คือคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ข้อมูลทุติยภูมิ คือวรรณกรรมพระพุทธศาสนา ล้านนา เรื่องมหาวิบาก (ฉบับของวัดสูงเม่น) ที่จารึกเป็นอักษรไทยวน (อักษรล้านนา) และคัมภีร์ที่มีเนื้อหาคล้ายกัน ตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้อง ที่ปรากฏในงานเขียนและตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัย

- ๑.๑ ทำการศึกษา วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนา ล้านนา เรื่องมหาวิบาก ที่มีการจัดเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้เห็นถึงองค์ประกอบของ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างจริยธรรมในสังคม หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับสังฆธรรม (ความจริงของชีวิต หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับอานิสงส์ของผลกรรม (วิบากกรรม) และศึกษาความสอดคล้องกับหลักธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมกับพระพุทธศาสนา

- ๑.๒ สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนา ล้านนา เรื่องมหาวิบาก เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาในภาคสนาม

๒. การศึกษา โดยการลงภาคสนาม (Field Study) เพื่อศึกษาอิทธิพลของวรรณกรรมพระพุทธศาสนา ล้านนา เรื่องมหาวิบาก ที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวล้านนา ด้านความเชื่อ โลกทัศน์ ประเพณีท้องถิ่น การเทศน์ คุณค่าของวรรณกรรม โดยมีการกำหนดขั้นตอนดังนี้

๒.๑ กำหนดบุคคลที่จะเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ โดยเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่คนในสังคมหรือชุมชนยอมรับ และผู้รู้หรือนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญด้านวรรณกรรมพระพุทธศาสนา ล้านนา โดยการมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ โดยมีเกณฑ์การศึกษา คือ ๑.มีความเชี่ยวชาญและเข้าใจด้านอักษรไทยวน (อักษรธรรมล้านนา) ๒.เป็นผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่น ๓. เป็นผู้ที่ชุมชนหรือสังคม ยอมรับ ว่าเป็นผู้รู้หรือเป็นปราชญ์ชาวบ้าน ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมล้านนา

๒.๓ ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ โดยใช้องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษามาวิเคราะห์ในลักษณะเชิงพรรณนา โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์วรรณกรรมพุทธศาสนา ล้านนา เรื่องมหาวิบาก

๒.๔ สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยมีการอธิบายแยกเป็นหมวดหมู่ ในลักษณะของการพรรณนาตามเนื้อหาสาระที่สำคัญและการศึกษาค้นคว้า

๒.๕ สรุปผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ในปัจจุบัน ความเชื่อเรื่องกรรม วิบากกรรม ทางพระพุทธศาสนาถูกมองข้ามจากสังคมสมัยใหม่ การศึกษาหลักธรรมและปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าน้อยลง ด้วยปัจจัยหลายๆ ประการ ไม่ว่าจะเป็นสภาพสังคมที่เร่งรีบ เต็มไปด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย การดำรงชีวิตให้อยู่รอดในสังคม ทำให้คนเหล่านั้นห่างไกลจากพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนา ล้านนา เรื่องมหาวิบาก จะเป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม และอิทธิพลของวรรณกรรมเรื่องนี้โดยสามารถปรับประยุกต์เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตตามสภาพสังคมในปัจจุบันได้

ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่าการวรรณกรรมพระพุทธศาสนาล้านนาเรื่องมหาวิบาก หรือ ธรรมมหาวิบาก เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นจากหลักธรรม ความเชื่อ และความศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยผสมผสานกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นล้านนา ที่มีความกลัวต่อบาปอกุศลต่างๆ ซึ่งมีพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและก่อกำเนิดความศรัทธา จนสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านวรรณกรรมทางพุทธศาสนา อาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมเหล่านี้ได้มีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดหลักคำสอนและแนวทางประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มีพระสงฆ์เป็นผู้ถ่ายทอดหลักธรรมผ่านทางวรรณกรรม นำไปสู่ความเชื่อที่สร้างสรรค์สังคมให้เรียนรู้เรื่องกรรม การแสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ โดยผ่านทางงานองการเทศน์ในรูปแบบธรรมวัตร

สาระสำคัญในธรรมมหาวิบาก โดยสรุปได้ดังนี้

- บุคคลในชาตินี้** : มีรูปร่างหน้าตา และผิวพรรณวรรณะงดงาม
- เพราะเขาเหล่านั้น** : ได้ให้ทานด้วยผ้า เครื่องนุ่งห่มและของอันประณีตแก่พระสงฆ์
- บุคคลในชาตินี้** : มีรูปร่างหน้าตา ผิวพรรณวรรณะไม่สวยงาม รูปร่างอัปลักษณ์
- เพราะเขาเหล่านั้น** : เป็นผู้มักโกรธ มากด้วยความแค้นเคือง ถูกเขาว่าเล็กน้อยก็ขัดใจ โกรธเคือง ผูกพยาบาท คิดร้าย ต่อผู้อื่น
- บุคคลในชาตินี้** : เกิดในตระกูลเศรษฐีที่มียศฐาบรรดาศักดิ์ มีอำนาจวาสนามาก
- เพราะเขาเหล่านั้น** : เป็นผู้มีใจไม่ริษยา ไม่ประทุษร้าย ไม่ผูกความริษยาในลาภสักการะ และการบูชาของบุคคลอื่น
- บุคคลในชาตินี้** : มีชีวิตเกิดในตระกูลต่ำ มีชีวิตที่ทุกข์ยากลำบากเฉยใจ
- เพราะเขาเหล่านั้น** : มีฐานะดี แต่เป็นคนตระหนี่ถี่เหนียว ไม่ทำบุญทำทาน เป็นผู้กระด้าง เยอหยิ่งยอมไม่กราบไหว้ผู้ที่ควรกราบไหว้ ไม่ลูกรับผู้ที่ควรลูกรับ ไม่ให้อาสนะแก่ผู้ที่ควรให้อาสนะไม่ให้ทางแก่ผู้ที่ควรให้ทาง ไม่สักการะผู้ที่ควรสักการะ ไม่เคารพผู้ที่ควรเคารพ ไม่นับถือผู้ที่ควรนับถือ ไม่บูชาผู้ที่ควรบูชา
- บุคคลในชาตินี้** : มีอายุยืนยาว ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียน

เพราะเขาเหล่านั้น : รักษาศีลในข้อปาณาติบาต มีความเมตตากรุณาต่อสัตว์และเพื่อนมนุษย์ เป็นผู้ได้ให้ทาน เช่น ข้าว น้ำ ผ้า ยา ดอกไม้ ของหอมเครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก เครื่องประทีปแก่พระสงฆ์

บุคคลในชาตินี้ : มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน ทำให้อายุสั้น

เพราะเขาเหล่านั้น : ไม่รักษาศีลในข้อปาณาติบาต ไม่มีความเมตตากรุณาต่อสัตว์และเพื่อนมนุษย์ เป็นผู้ไม่ได้ให้ทาน เช่น ข้าว น้ำ ผ้า ยา ดอกไม้ ของหอมเครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก เครื่องประทีปแก่พระสงฆ์

บุคคลในชาตินี้ : เกิดมาเป็นผู้พิการ หูหนวก ตาบอด

เพราะเขาเหล่านั้น : ไม่ได้สร้างบุญกุศลให้ทาน ดูหมิ่นพระภิกษุสามเณรที่มาบิณฑบาตว่าเป็นดังขอทาน แกล้งว่ามองไม่เห็น เพราะไม่อยากทำบุญ

บุคคลในชาตินี้ : เป็นคนที่ร่ำรวย มีฐานะดี แต่ตระหนี่ถี่เหนียว หวงสมบัติของตนเอง

เพราะเขาเหล่านั้น : เป็นคนที่มีทรัพย์สมบัติมาก แต่ไม่รู้จักนำมาทำบุญให้ทาน

บุคคลในชาตินี้ : มีสติปัญญา เฉลียวฉลาด หลักแหลม

เพราะเขาเหล่านั้น : สร้างบุญกุศลไว้มาก ได้ถวายแสงประทีปเป็นทาน และฟังธรรมเป็นนิจ

บุคคลในชาตินี้ : มีสติปัญญาโง่เขลา ไม่มีความเฉลียวฉลาด

เพราะเขาเหล่านั้น : ดำเนินชีวิตด้วยความประมาท ไม่ให้ทาน ไม่รู้จักรักษาศีล ไม่ฟังธรรม ใช้ชีวิตอยู่ในแหล่งอบายมุข

อิทธิพลของธรรมมหาวิบากที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวล้านนา จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา โดยการสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ที่เคยเทศน์คือพระสงฆ์ และนักวิชาการที่เคยเทศน์ในช่วงที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ท่านเหล่านั้นได้ให้ทรรศนะว่าธรรมมหาวิบากมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวล้านนาในวาระสุดท้ายของการดำเนินชีวิต และมีอิทธิพลด้านความเชื่อเกี่ยวกับธรรมมหาวิบากกับความตาย จนแยกกันไม่ได้ เพราะมีการบอกต่อ เล่าขาน จากอดีตจนถึงปัจจุบันในการเทศน์ให้คนป่วยใกล้เสียชีวิตก็จะไม่มีใครรอดชีวิตหรือเมื่อได้ฟังก็จะตายในที่สุด และในเนื้อหาสาระสำคัญในธรรมมหาวิบากจะมีหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในเรื่องของกรรม (การกระทำ) และผลของกรรม (วิบาก) ชาวล้านนาจึงได้ใช้เป็นกรอบจริยธรรมในการดำเนินชีวิต ผ่านทัศนคติด้านความเชื่อในความกลัวที่จะประกอบกรรมที่ไม่ดี หรือกรรมที่เป็นอกุศล ตลอดถึงทำให้ผู้ที่มีโอกาสรับฟังธรรมมหาวิบากทราบถึงสังขละธรรมหรือความจริงของ

ชีวิต ว่าที่ได้ตนรับผลกรรมในชาตินี้เพราะได้กระทำความอะไรไว้ในอดีตชาติ และให้มีสติเพื่อมุ่งประพฤติแต่กรรมดีเพื่อวิบากกรรมที่ดีในชาติต่อไป

ธรรมมหาวิบากจึงเป็นสื่อด้านศีลธรรม จริยธรรมระดับชาวบ้าน ภาษาที่ใช้ก็เป็นภาษาท้องถิ่น การเทศน์ส่วนใหญ่ก็จะมีผู้ฟังจำนวนไม่มากนัก ทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจในหลักธรรมโดยถ่องแท้ เข้าใจถึงธรรมที่เป็นธรรมชาติว่าทำอะไร ได้อย่างนั้น แม้กรรมนั้นจะไม่ได้ให้ผลในทันทีทันใด แต่วิบากกรรมนั้นย่อมติดตามไปในทุกภพทุกชาติ ตราบใดที่มนุษย์ยังคงวนเวียนอยู่ในวัฏฏสงสาร นอกจากนั้นธรรมมหาวิบากมุ่งสอนให้คนที่มิชีวิตอยู่หรือคนเป็น มากกว่าคนใกล้ตายหรือคนตาย คือมุ่งให้คนที่ฟังหรือญาติผู้ป่วยได้ฟังแล้วนำไปปฏิบัติเพื่อสร้างบุญสร้างกุศลเป็นทางไปสู่โลกหน้า โดยปฏิบัติตนตามหลักแห่งไตรสิกขาซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาตนตามหลักการแห่งพระพุทธศาสนานั้นเอง

อภิปรายผล

วรรณกรรมเรื่องมหาวิบากนั้น แม้จะเป็นวรรณกรรมที่มีเนื้อความสั้น ไม่ยาวเหมือนวรรณกรรมประเภทอื่น เช่น วรรณกรรมเรื่องพระเวสสันดรชาดก แต่ด้วยเอกลักษณ์ที่สั้นแต่ได้ใจความด้านเนื้อหาของวรรณกรรมที่มุ่งสอนในเรื่องของวิบากกรรม หรือผลของการกระทำ อีกทั้งความนิยมในการเทศน์ หรือการแสดงธรรม ก็นิยมเทศน์ในกาลที่มีผู้ป่วยหนัก หรือเทศน์ในงานศพ ซึ่งความเชื่อเหล่านั้นได้มีการสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ทำให้วรรณกรรมธรรมมหาวิบากจึงเป็นวรรณกรรมที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวล้านนา ธรรมมหาวิบาก ฉบับวัดสูงเม่น จังหวัดแพร่ มีอายุยาวนานที่มีการจารึกในใบลาน โดยมีอายุ ๑๓๘ ปี ถือได้ว่าเป็นคัมภีร์หรือวรรณกรรมที่มามีอายุยาวนานอีกเรื่องหนึ่ง โดยในวรรณกรรมเรื่องนี้ไม่ปรากฏผู้แต่ง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ค้นคว้าทั้งเอกสาร ตำรา และการสัมภาษณ์ ก็ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง แม้แต่ผู้จารในใบลานก็ไม่ปรากฏชื่อหรือหลักฐานของผู้แต่ง ในปัจจุบัน คัมภีร์ธรรมมหาวิบากนั้นมีการจัดพิมพ์เผยแพร่ โดยมีการปริวรรตเป็นภาษาไทยกลาง จัดพิมพ์เผยแพร่โดยร้านภิญโญสังฆภัณฑ์ จังหวัดลำพูน และร้านทวีสังฆภัณฑ์ จังหวัดลำปาง ซึ่งก็ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งเช่นกัน แต่สำนวนของวรรณกรรม ก็มีส่วนคล้ายคลึงกัน ทั้งสำนวน และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ในส่วนของหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนาเรื่องมหาวิบาก โดยได้จัดเป็นหมวดหมู่ คือหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างจริยธรรมในสังคม หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับสัง

๙๖ วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙)

ธรรม (ความจริงของชีวิต) และหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับอานิสงส์ของผลกรรม (วิบากกรรม) ในการเดินเรื่องของวรรณกรรม ผู้แต่งได้หยิบยกเอาการตอบคำถามขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กับพรหมณ์ ในการไขข้อปัญหาที่ทำไมมนุษย์จึงมีชีวิตที่ไม่เหมือนกัน ในอดีตชาติได้ทำกรรมอะไร เป็นต้น ทำให้ผู้ฟังเกิดอรรถรสในการฟังเป็นอย่างดี

สำหรับโลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาเล่าเรื่องราวมหากาพย์ เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคม ศาสนา วัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยมในสังคมล้านนา ที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิด จนกระทั่งสิ้นชีวิต โดยผู้แต่งวรรณกรรมเล่าเรื่องราวมหากาพย์มุ่งสื่อให้คนในสังคมกระทำแต่คุณงามความดี กระทำในทางที่เป็นกุศล เพราะกรรมในอดีตกลับไปแก้ไขไม่ได้ นั่นคือความจริงของชีวิต จงกระทำความดี ในปัจจุบันให้เป็นกุศล ในชาตินี้ แล้วกรรมดีหรือกรรมที่เป็นกุศลจะส่งให้ในชาตินี้และชาติต่อไป คำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นการปลูกฝังสิ่งดีงามให้สังคมชาวล้านนา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

เสาวลักษณ์ อนันตสานต์. **วรรณกรรมภาคเหนือ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอู่). “การศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรม พระพุทธศาสนาเรื่องอานิสงส์และคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในเทศกาลต่างๆ ของล้านนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘.

ศิวาพร วัฒนรัตน์. “**วรรณกรรมนิทานคำ โคลงของล้านนา : ลักษณะเด่น ภูมิปัญญาและคุณค่า**”. รายงานการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๓.

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่. **ประวัติวัดสูงเม่น**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :<http://pre.onab.go.th/index.php>, (๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๔)

